

Dünden Bugüne İslam'da Eğitim ve Öğretim

Dr. Hüseyin Kara

baarankara53@gmail.com

Özet

Peygamberler istisna edilirse, insanın eğitilmesi, bilgilendirilmesi ve ardından da iyi bir terbiye sahibi olması ta insanlığın başlangıcından bu yana onun en önemli ihtiyaçlarından birisi olmuştur. Herhalde kıyamete kadar da olmaya devam edecektir. Bu makalede şu soruların cevabını araştıracağız; müslümanların asr-ı saadetten başlayıp günümüze kadar, bu bilgi ve davranış değişikliği diye tabir ettiğimiz talim - terbiye konusundaki yaşanmışlıklarda nasıl bir gelişme meydana gelmiş ve biz bunlardan günümüzde nasıl yararlanabiliriz?

Anahtar Kelimeler: Eğitim, öğretim, talim, terbiye, İslam, asr-ı saadet

Education and Training in Islam from Past to Present

Summary

With the exception of the prophets, being educated, informed and then having a good education has been one of the most important needs of humanity since the beginning of humanity. It will probably continue to happen until the end of time. In this article we will investigate the answers to the following questions; What kind of development has occurred in the experiences of education and training, which we call this change in knowledge and behavior, starting from the age of happiness of Muslims to the present day, and how can we benefit from them today?

Key Words: Education, training, training, upbringing, Islam, age of happiness

Giriş

Öncelikle, insanın böyle bir eğitime ihtiyacı var mıdır, sorusuna cevap arayalım. İnsan, diğer varlıklar gibi dünyaya eğitilmiş olarak gelmemektedir. Başka bir deyişle, doğduğunda sıfır noktasında olan insanın, potansiyel olarak verilen kabiliyetlerini geliştirip kullanması onun hayatı boyunca alacağı veya alamayacağı eğitime bağlıdır.

İnsan, doğuştan getirdiği kabiliyetlerini ya iyiye yönelik bir biçimde kullanmak suretiyle nitelikli, güzel bir insan olacak ya da kötüye kullanarak sonuçta ahlak yönünden eksik bir insan olacaktır.

Kur'an'ın tabiriyle 'âlâ-yi illiyyîn'e yani yükseklerin en yükseğine çıkabilecektir ki böyle bir potansiyel insanda vardır. Hatta bu insan normal, düz melekleri bile geçecek kapasiteye sahiptir. Ancak, aynı insanın, eğer eğitiminde hata yapılırsa, olması gereken seviyede ve şekilde ilgilenilmez ise, bu sefer yine Kur'an'ın tabiriyle 'esfel-i safilin'e, yani aşağıların aşağısına düşme ihtimali vardır. Mevlâna'nın deyişi ile 'İnsan iyilik yapar melekler ona imrenir, kötülük yapar şeytan bile ondan öğrenir.

İnsandan önce yaratılmış olan meleklerle baktığımızda meleklerin düz bir hayatlarının olduğunu görürüz. Kötülüklerle kapalı olmakla birlikte, iyiliklere de sonsuza kadar açık değillerdir. Sınırlı kabiliyetleri onlara sınırlı bir konum kazandırmaktadır. İmtihanın dışında kaldıklarından dolayı da onların mertebelerinde bir değişiklik olmaz. Allah'ı sürekli zikrederek kulluk yaparken aynı zamanda Allah Tealâ'nın onlara verdiği görevleri eksiksiz olarak yerine getirirler ve O'nun icraatlarına şahitlik yaparlar. Ancak kabiliyetleri insanlarda olduğu gibi gelişmeye müsait değildir.

Hayvanlarda da aynı durum söz konusudur. Yaratılıştan kendilerine takdir edilmiş belli sınırları vardır. O sınırlar içinde hayatlarını devam ettiriyorlar. Gerçi bugün bazı hayvanlar eğitilebilir ve bir kısım sahalarda kullanılabilirse de bu durum insandaki gibi değildir. Hayvanlar, elde ettikleri bu yeni davranış biçimlerini bir sonraki kuşağa veya bir başka hayvana aktaramazlar.

İnsana baktığımızda, eğer onunla küçük yaştan itibaren gereği gibi ilgilenilir ve ona güzel bir eğitim ve terbiye verilirse yaratılıştan getirdiği potansiyelleri açığa çıkar ve kaliteli, topluma yararlı bir insan olur. İşte bu durum bize insanın eğitime olan ihtiyacını gösteriyor. İnsanın mutlaka elinden tutulması, doğruya ve güzele yönlendirilmesi, önünde örnek bir şahıs veya toplum görmesi lazımdır. Ta ki o insan istikameti, Allah'a çıkan dosdoğru yolu bulabilsin ve o yolda hayatını sürdürebilsin ve onunla da ebedi hayatını kazanabilsin.

İnsanların Eğitiminde Peygamberlerin Rolü

Cenabı Hak, Hazreti Adem'den itibaren Efendimiz(sav)'e kadar bir rivayete göre 124.000 başka bir rivayete göre 224.000 peygamberi insanlara, doğruyu ve güzeli göstermesi için göndermiştir. Kur'an bize bu peygamberliği kesin olan 25 tanesinin ismini veriyor. İsmi bildiğimiz veya

bilmediğimiz tüm peygamberler ellerindeki Allah'a ait beyanlar ve kitaplar ile gelmiş ve insanlara en doğru yolu göstermişlerdir. Demek ki insanın buna ihtiyacı vardır ki Allah Tealâ insanları peygamberlerden mahrum bırakmamıştır.(1)

Eğer insan hayatında bir peygamber sesi duyamazsa doğru bir yol ve yordam bulamaz, önünde rehberlik yapacak birilerini göremezse genellikle yanılmaması mümkün değildir. Akli ile belki bu evrenin bir yaratıcısının olması gerekir sonucuna ulaşabilse de O'na nasıl kulluk yapılacağını akli ile asla bilemez. Çünkü insan bu dünyada çok aldatici bir hayatın içinde yaşıyor. Adeta bu hayat onu içine doğru çekiyor. Allah'ın insanlara doğuştan verdiği duyguların bir kısmı sınırlı duygulardır. Mesela insan gözü belli ışık dalga boyu altındaki varlıkları görebiliyor. Kulağı belli aralıktaki ses frekansını duyabiliyor. Demek ki onun altı veya üstü bizim için uygun ve lazım değildir. Bunun yanında metafizik alemde varlığına inandığımız halde göremediğimiz nice varlıklar vardır.

Bununla beraber insana öyle duygular da verilmiştir ki, onlara sınır konulmamıştır. Mesela, insan şehvî duygularına nasıl sınır koyacak?. Nerede bitecek insanın şehvî duyguları, hırsı, kını, nefreti, düşmanlığı nerede bitecek? Bunların bir sınırı yoktur. Mala mülke karşı düşkünlüğü, istek ve beklentileri nerede bitecek? Onun da bir sınırı yoktur. O zaman, bu duygularını kontrol altına alabileceği bir örnek şahsiyete insanın ihtiyacı vardır. Allah (cc), peygamberleri insanlara numune olmaları için göndermesinin sebebi de budur.

Hız. Muhammed (SAV)'in Rehberliği

Efendimiz(sav)'le alakalı Kur'an'da birkaç yerde şu ayet yer alır: “Sizin için Allah Resulü'nde çok güzel örnek var.” O örnek yanındaki insanlara yansıyor ve bir müddet sonra O'ndaki o güzel ahlak etrafındaki insanlarda ortaya çıkmaya başlıyor. Buna insibağ yolu denir ki sahabeler bu yolla güzel ahlakın zirvelerine ulaştılar. İlim de ahlak gibi verdikçe çoğalan bir güzelliştir. Ahlak da yaşandıkça yayılan bir güzelliştir. Onun için dinimiz hem ilmi hem ahlakı birlikte tavsiye ediyor.

Efendimiz'de (sav) ilim ve ahlak beraber bulunmaktadır. Yani bilgi onda davranışa dönüşüyor. Zaten davranışa dönüşmeyen bilgi hamallık olarak kabul edilir ve Kur'an-ı Kerim'de

merkeplerin taşıdığı Tevrat levhaları gibi anlatılıyor (2). Onun için peygamberler önderlik yaptıkları toplumlarda Allah'ın kendilerine vahyettiği kitabı, ilim olarak etrafındaki insanlarla paylaşmışlardır. Zaten paylaşmak da zorundadırlar, çünkü gelen vahyi peygamberler gizleyemez. Peygamberlerin peygamberliğini ispat etmek için Allah'ın onların vesilesiyle gösterdikleri olağanüstü hallere mucize denir ve peygamberler vazifeli olduklarının göstergesi olan bu mucizeleri ümmetleri ile paylaşırlar.

Peygamberlerin dışındaki Allah(cc) dostları, evliyaullah ise Allah'ın kendilerine lütfettiği harikulade halleri, kerametleri, gizleme gayretinde olurlar, ortaya dökmek mecburiyetinde değildirler. Sonuçta onlar da peygamber varisi oldukları için kendilerine lütfedilen güzellikleri başkalarıyla paylaşabilirler.

Peygamberlerde İlim ve Amel Birlikteliği

Peygamberler geldikleri toplumlara önderlik yaparken mutlaka ilim ile ameli yani ahlakı birlikte gösterirler. Onun için peygamberler yapmadıkları şeyleri söylemezler, söyledikleri her şeyi de yaparlar. Onun için de toplum üzerinde etkili olurlar. Bunun tersi asla müessir olmaz. Yani insanın ağzından çıkan söz ile hal olarak ortaya koydukları şeyler birbirlerinin zıttı iseler, bunlar karşı tarafa tesir etmez. Çünkü öyle bir davranış samimiyetten yoksun olur ve bunu da Allah yasaklıyor. Yani yapmadığınız şeyi söylemeyiniz.(3) Bu cümlelerin tersi de doğrudur. Aslında işin mümincesi ise yapılan iyi işleri söylemek, yapılmayan şeyleri söylememektir. Hatta temsilin dili yani hal ve hareketin insanlara tesiri elbette konuşmaktan daha öndedir.

Peygamberler, temsilin dilini en iyi kullanan insanlardır. Alimler de peygamberlerin varisi olduklarından dolayı alimlerin de sözleri davranışlarının yansımalarıdır. Yani sözleri davranışlarından tesir etme bakımından daha sonra gelir. Kâinatın Fahri Efendimiz'e (sav) miladi 610 yılının Ramazan ayının Kadir gecesinde, Hira sultanlığında, Cebrail'in getirdiği ilk vahiy ile Bi'set dediğimiz peygamberlik müessesesi başlamış oldu. O tarihten 23 sene sonra Medine'de, Efendimiz(as) rebiülevvelin 12. gecesinde¹ ruhunun ufkuna yürüdü. 13 yılı

¹ Efendimiz(sav) rebiülevvelin 12. gecesinde doğmuştur. Medine'ye gelişi ve şehre girişi de rebiülevvelin 12.

Mekke’de, 10 yılı da Medine’de olmak üzere 23 yıllık peygamberlik süresine biz asr-ı saadet diyoruz. Aslında asır yüzyıllık bir dönemi ifade etmesine rağmen, Efendimiz (sav)’in peygamber olarak vazifeli olduğu hayatının son 23 yılı asr-ı saadetin adını alarak tarihe geçmiştir. Bunun anlamı mutlu, saadetli bir dönem demektir.

Cahiliye Asrından Saadet Asrına

Efendimiz’in (sav) peygamberliğinin başladığı dönem, tarihte cahiliyet dönemi olarak adlandırılıyor. Bu dönem bilgisizliğin değil inançsızlığın, ahlaksızlığın tavan yaptığı bir zaman dilimidir. Yoksa Araplar yazı yazmayı biliyordu ve hatta şiirde üstün başarıları vardı. Ama yine de bu dönem cahiliye asrı olarak nitelendirilmekten kurtulamamıştır.(4)

Böyle bir cahiliyet asrında gelmiş bir peygamber, içinde yaşadığı dönemi asr-ı saadete dönüştürmeyi nasıl başarmıştır? Allah'ın yardımı olmasa, inayeti olmasa böyle bir şey elbette gerçekleşemezdi. Efendimiz (sav) bir peygamber olarak, bir aile reisi olarak Medine’de bir devlet başkanı olarak, orduların başında komutan olarak neler yaptı da etrafındaki insanlar ile birlikte bir saadet asrı meydana getirdi?

Bizim konumuz da zaten burada ortaya çıkıyor. İnsanlara ne anlattı, ne gösterdi, ne yaşadı, ne yaşattı da cahiliyet asrını saadet asrına çevirdi? Bunu, böyle illüzyonik bir şeyle yapmadı elbette. Herkes bilir ki, Peygamberler bu tip işlerle uğraşmazlar. Çünkü onlar bir sihirbaz olmadıkları gibi bir kâhin de değillerdir. Peygamberler realiteler ile görevlerini yaparlar.

Efendimiz (sav) ümmi bir peygamberdir. Yani kimseden okuma yazma konusunda ders almamıştır. Kimse Efendimiz (sav)’e hocalık yapmamıştır. Hatta insanın en güzel terbiye edildiği çocukluk döneminde O’nun anası ve babası da olmamıştır. Henüz doğmadan önce babasını kaybetmiş, altı yaşındayken de annesini kaybetmiştir. Sonrasında dedesinin ve amcasının yanında büyümüştür.

Efendimiz (sav)’in içinde yetiştiği, çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği dönem her türlü

gecesinde oldu. Yine bir rebiülevvel ayının 12. gecesinde ruhunun ufku yürüdü. Bunda ilahi bir tevafuk vardır, çünkü Allah Tealâ tesadüflerle iş yapmaz.

ahlaksızlığın normal algılandığı cahiliye dönemidir. Böyle bir dönemde yetim ve öksüz bir insan yetişecek ve daha önce hiç eşi görülmemiş mükemmel bir ahlak insanı, iman ve ibadet insanı olacaktır. Böyle bir durumun peygamberliğin dışında başka bir şekilde olması nerede ise imkansız gibidir.

Onun için Efendimiz (sav)'e “Ya Resulallah! Cahiliyet döneminde ve üstelik ananız babanız olmadığı halde bu kadar güzel terbiyeyi nereden edindiniz? Nasıl bu kadar ahlaklı ve nezaket insanı oldunuz?” gibi sorular sorulduğunda; “Beni Rabbim terbiye etti. Onun için benim terbiyem güzel oldu.” buyuruyor. (5) Yani Allah'ın gözetiminde büyüdü. Ana babasının erkenden vefat etmelerinin bir açıklaması budur. Efendimiz (sav)'in ümmi bir peygamber olmasının bir sebebi de Allah'tan gelen vahiylerle başka bilgilerin karışmasını önlemektir. (6) Yoksa ümmi bir peygamber oluşunu salt bir okuma - yazma bilmemek gibi algılanmamalıdır. Gerçi Efendimiz (sav)'i hayatında yazı yazarken veya bir yazıyı okurken gören olmamıştır. Çünkü okumak ve yazmak bilgi edinmek için birer araçlardır. O ise bu tip araçlara hiç ihtiyaç duymamıştır.

Efendimiz (sav)'in terbiyesi kırk yaşına kadar tamamen Allah'ın kontrol ve denetiminde oldu. Cahiliye döneminin içinde yaşamış olmasına rağmen, cahiliyetin hiçbir pisliği O (sav)'nun pak damenine bulaşmadı. “Bir defa düğüne gitmeye niyet ettim. Yolda uyuya kaldım.” diyor. Cenab ı hak onu muhafaza ediyordu. Hiçbir zaman putların önüne gidip de onlara saygıda bulunmadı. İçkinin serbest olduğu, üretildiği ve sınırsızca tüketildiği bir toplumda büyüdü ama ağzına bir damla içki koymadı. Fuhuşun çok yaygın olduğu o toplumda fuhuşa bulaşmadı. Kumarın her çeşidinin oynandığı bir toplumda Efendimiz (sav) hiçbir fal okunu, kumar enstrümanını eline almadı. Bu halleri, Allah'ın onu korumasına bağlanmıştır.

Peygamber Efendimiz (sav)'in Uyguladığı Eğitim Yöntemi

Efendimiz (sav), Mekke ve Medine'de peygamberliği süresince, yani 40 yaşından 63 yaşına kadar etrafındaki insanları nasıl eğitti? Her türlü kabalığın, yobazlığın, insan öldürmenin, ahlaksızlığın, fuhşun revaçta olduğu bir toplumdan insanları nasıl çekip çıkardı? Kendisinin tabiriyle “gökteki yıldızlar” haline nasıl getirdi?. “Benim arkadaşlarım gökteki yıldızlar

gibidir. Bunların hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz.” (7) sözünü sahabeler için söyleyen Efendimiz bunu nasıl başarmıştır?

Birincisi, O insanları teker teker ele aldı, çünkü her insan bir alemdir. Öteki varlıkların her türü bir alemdir. Yani hayvanlar alemi, bitkiler alemi ama insana sıra gelince insanların her biri kadın, erkek hepsi tek başına bir alemdir. Dolayısıyla topluca değil, teker teker herkesle ilgilendi. Bu eğitim ve öğretimde çok önemli bir husustur. Çünkü her birey Allah’a karşı kendisi sorumludur (8)

İkincisi, bu insanlarla ilgileneceği mekanlar buldu. Mekke’de Erkam’ın evini buldu. Bir yerde insan eğitecekseniz şu sorulara cevap bulmanız lazım. Bir, kim eğitecek, kim öğretecek? İki, kime öğretecek, kimlere anlatacak ve nerede anlatacak? Yani insanların eğitimi için öncelikle; insan, imkân ve mekân gerekir.

Üç, neyi nasıl anlatmak gerekir? Elinde bir projesi, programı olması gerek. Dört, bu işi nerede yapar? Bir mekânın, bir buluşma yerinin olması gerekir. Şimdi asr-ı saadete bakıyorsunuz. Bu dört sorunun çok mükemmel cevapları vardır.

İnsanları kim eğitiyor? Allah’ın terbiye ettiği bir peygamber eğitiyor. Asr-ı saadete mührünü vuran en önemli husus budur. İnsanların başında Allah’ın görevlendirdiği bir peygamber vardır. Üstelik son peygamber ve de Allah’ın en sevdiği bir peygamber. Habibullah ünvanıyla bilinen bir peygamberdir ki nuru ilk yaratılmış ancak beden olarak en son dünyaya gelmiştir.

O, Allah (cc) tarafından görevlendirilmiş ve elinde Allah’ın ona vahyettiği bir kitap vardır. Müşriklerin bütün zorlamalarına, düşmanlıklarına, hainliklerine rağmen O (sav)’na tabi olan insanlar var ve onlarla gizli gizli buluştukları bir yer ise Erkam ibn-i Ebi Erkam’ın evidir. Orada, Mekke’de inen ayetleri anlatıyor ve onların çektikleri çilelere, ızdıraplara çareler arıyor.

Müşriklerin Efendimiz(sav)’e ve onun arkadaşlarına yaptıkları eza ve cefalara girmeyeceğim. Çünkü onlar için bu yazı yetmez, fakat bilindiği gibi Mekke'deki 13 yıllık hayat gerçekten tahammül edilemez bir hayattır. Son olarak, onlara üç yıllık boykot bile uygulanmıştır. Aç susuz bırakılmışlar. Çocuklar ölmüş, hayvanlar ölmüş. Bütün bunlar Efendimiz (sav)’in insan yetiştirme projesini engellememiştir. Bu çok önemli bir hadisedir. Şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun Efendimiz(sav) kendisine Mekke’de indirilen ayetleri yanındaki arkadaşlarıyla paylaşmış, onları manen, ruhen, aklen doyurmuş ve onları teker teker yetiştirmeye başlamıştır. Zaman gelmiş, Mekke yaşanmaz hale getirildiğinde insanlara Habeşistan’a Hicret etmelerini

tavsiye etmiş ve onları iki grup halinde göndermiştir. Daha sonraki yıllarda Medine'ye hicret etmelerini tavsiye etmiştir. Musab bin Umeyr Hazretlerini önden göndermiş, daha sonra diğer sahabeler gitmiştir. Sonunda Efendimiz(sav) de bi'setten 13 yıl sonra Mekke'den Medine'ye hicret etmiştir.

Efendimiz (sav)'in Uyguladığı Örgün ve Yaygın Eğitim

Erkam ibn-i Ebi Erkam'ın medresesi Mekke'de kalınca Efendimiz (sav) Medine'de yine eğitime devam edeceği bir müessese kurmuştur ki adı Mescid-i Nebevî'dir. Orası iki türlü eğitim yapılan bir yerdir. Bunlardan biri örgün eğitim diğeri ise yaygın eğitimidir. Ehl-i suffa diye tabir edilen bir talebe grubu vardır. Suffa, Mescidin duvarına bitişik olan bir gölgeliğin adıdır. Biz şimdi sofa diyoruz. Bir koridor gibi, bir gölgeliktir ki kimsesi olmayan, başka şehirlerden veya ülkelerden hicret edip gelen müslüman olmuş gençler orada kalıyordu. Sayıları bazen 10 kişi, bazen 70 kişi olmuştur. Burası İslam'ın ilk üniversitesidir ve bu üniversitede 400 talebe yetiştirmiştir.

Bunların geçimi Efendimiz(sav)'in üzerindedir. Gelen sadakaları Efendimiz(sav) yemez, çoluk çocuğuna yedirmez ve Ehl-i suffa daki arkadaşlarıyla paylaşırdı. Medine'nin zenginleri onları bildiği için yeme, içme, kıyafet konusunda onlara yardımcı olurdu. Onlardan bazıları zaman buldukça dışarıda çalışarak geçimlerini temin etmeye çalışırlardı, ama çoğunlukla zamanları o gölgelikte geçirdi.

Efendimiz(sav)'e en yakın olan ve dışarıda çok meşguliyeti olmayan bu insanlar Efendimiz(sav)'den ilim irfan tahsil ederlerdi. Hem gelen ayetlere vakıf olurlar, ezberlerler hem de Efendimiz(sav)'e sordukları sorularla ilim tahsil ederlerdi. Efendimiz(sav) Sa'd bin Ubade gibi bazı sahabileri onlara yazı öğretmekle görevlendirmişti. Onların içlerinde vahiy katipliği yapanlar da vardı.

Suffe ashabı içinde Medineli olmasına rağmen gelip orada kalanlar da olurdu. Hazreti Ömer'in oğlu Abdullah ibni Ömer bunlardan bir tanesidir. Medine'de evi olmasına rağmen o üniversitenin talebelerinden olmayı tercih ederdi. Abdullah ibni Mesud Hazretleri de bunlardan bir tanesidir. Bunlar yedi Abdullah diye bilinen ebadile-i seb'a'dan ikisidir.

Medine'de evleri olup da o üniversitenin talebesi olarak ehl-i suffanın içerisinde bulunanlar.

Yani Efendimiz(sav)'e yakın olmayı, O(sav)'e inen Kur'an ayetlerini ezberlemeyi ve başkalarına anlatmayı tercih edenlerdir. Onlar hayatlarını böyle planlayıp gereğini de yaptılar.

Suffe ashabı ile ilgili çok üzücü bir olay yaşandı. Bir kabile kendilerine dini anlatmaları için bazı insanlar gönderilmesini istemişti. Ehl-i Suffa'dan 70 kişi seçilip gönderilmiş ama maalesef yolda onlara pusu kurularak şehit edilmişlerdi. Efendimiz(sav)'in hayatında en üzüldüğü olaylardan bir tanesi bu Bi'r-i maune olayıdır.

Ehl-i Suffa'dan geriye kalanlar Efendimiz(sav)'in o üniversitesinde talebe olarak yetişip dünyaya yayılanlar İslamiyet'in hem ilim hem irfan medeniyetinin temellerini atmışlardır. Bundan dolayı pek çok mutasavvıf, tasavvufun ilk neşvelerini ehl-i Suffa'ya bağlar. Yani onlar hayatlarının büyük bir kısmını ilim, irfan, evrad u ezkar ve ibadete tahsis etmiş insanlar olarak görüldüler. Asr-ı saadetteki örgün eğitimin ilk numuneleri onlar oldular.

Yaygın eğitim ise Mescid-i Nebevî'ye gelen bütün sahabelere veriliyordu. Hayata dair başka meşguliyetleri olduğu için bazen geliyor, bazen gelemiyorlardı. Dolayısıyla her şeye vakıf olmayabiliyorlardı. Hatta Ebu Hureyre Hazretleri'ne sormuşlardı; Yahudi bir aileden gelmiş olmasına rağmen, ehl-i suffadan bir insan olarak “Bu kadar çok hadisi nasıl rivayet ediyorsun?” O da “Medineliler bağıyla, bahçesiyle, ticaretiyle uğraşırken ben sürekli Efendimiz(sav)'in dizinin dibindeydim.” buyurmuştur.

O, yaygın dediğimiz eğitimde Mescid-i Nebevî'ye uğrayan insanlar, belki bazıları üç, bazıları dört vakit namaza gelebiliyorlardı. Çünkü Mescid-i Nebevî'ye uzak yerlerde kalıp gece ışıklarının olmadığı bir dönemde sabah ve yatsı namazına gelmek kolay bir hadise değildi. Efendimiz(sav) herkesin mescide gelmesini çok teşvik ediyor, fakat buna rağmen herkesin başka meşguliyetleri olduğu için onların eğitimi bir bakıma örgün eğitime değil, yaygın eğitime dahil edilebilir.

Ehl-i suffanın içinde hanımlar da vardı. Fakat onunla ilgili elimizde yeterli bilgi yoktur. Bir rivayete göre “İlim tahsil etmek kadın erkek her müslümana farzdır.” (9) ve bu hadisin bir versiyonunda “müslimetin” kaydı da geçmektedir. İlim öğrenmenin bir kısmı farz-ı ayn ve bir kısmı ise farz-ı kifayedir. Yani dinini diyanetini öğrenme kadın erkek herkese farz-ı ayındır. Ama herhangi bir branşta uzman olmak ise farz-ı kifaye yani toplumun üzerine farzdır. Toplumda yeterince doktor varsa o farz ifa edilmiştir. Mesela hafızlık da böyle bir farz-ı kifayedir. Bir İslam toplumunda yeterince hafız varsa bay bayan herkesin hafızlık yapması

gerekmez. Mühendislik, öğretmenlik, veterinerlik gibi uzmanlık gerektiren alanlar farz-ı kifayedir. Ancak dinini mükemmel yaşayabilmesi için gerekli olan ilmi her Müslümanın öğrenmesi farzdır. İmamı Gazaliye göre 'Farz olan bir ibadetin nasıl yapılacağını öğrenmek de farzdır' Böyle olunca da hem o ehl-i suffa dediğimiz gece gündüz Efendimiz(sav)'in yanında kalanlar yani örgün eğitimin içerisinde olanlar hem de yaygın eğitimin içerisinde olanlar Efendimiz(sav)'den ilim ve ahlak yönüyle istifade etmeye çalışmışlardır. Bunlar aslında birbirini tamamlayan ve biri ötekisiz olmayan unsurlardır.

Bir Müslümanın; neyi, niçin yaptığını mutlaka bilmesi gerekir. Efendimiz(sav) hem ilim öğrenmeyi hem de ahlaklı bir insan olmayı teşvik etmiştir. Bununla alakalı onlarca ayet Kur'anda bulunmaktadır. Kendisi hem ilim ile hem de ahlakla mükemmel bir insan olmanın yollarını anlatmış ve şöyle buyurmuştur: "Ben ancak ahlak güzelliklerini, ahlaki değerleri tamamlamak üzere gönderildim." (10) Yani Hazreti Adem'den itibaren peygamberler toplumun en ahlaklı insanları olarak görev yapmışlardır. Oradan gelen bütün ahlak silsilesinin son halkası Efendimiz(sav) dir. Onun için Efendimiz(sav) bir ahlak abidesi olarak gerçekten hayatın içindedir. Dediklerini yaşayan ve yaşadıklarını insanlara gösteren bir numune peygamber olarak görev yapmıştır. (11)

Efendimiz (sav)in Muallimliği

Efendimiz(sav)'in muallimliğini ki kendisi şöyle ifade ediyor: "Kolaylık gösteren bir öğretmen olarak görevlendirildim, gönderildim." (12) Öğretmenlik yaptığı sahabe efendilerimize özenmemek, imrenmemek mümkün değildir. Zaten dinimizi biz onlardan öğrendik. Sahabenin içerisinde yediden yetmişe kadar her yaşta insan vardı. Fakat hepsi namazı ilk defa görüyorlar, ilk defa namazla karşılaşılıyorlardı. Günde beş vakit kılınacak bir namaz. Bu peygamberliğin başladığı andan on bir buçuk yıl sonra Mekke'de cereyan eden bir hadisedir ve Miraçla birlikte namaz farz kılınmıştır. Efendimiz (sav) daha önceki yıllarında, Hazreti İbrahim'in dini olan Hanif dinine uyarak sabah ve akşam namaz kılıyordu. Miraç ile gelen ise kendi şeriatındaki namazdır. Efendimiz(sav) sahabenin önüne geçmiş ve şöyle buyurmuştur: "Beni nasıl görüyorsanız, ben ne yapıyorsam namazda siz de aynısını yapın." (13) Cebrail de ilk namazı ona böyle öğretmişti. Kur'an'da namazı emreden ayetler olmasına rağmen namazın nasıl

kılınacağına dair bir bilgi yoktur. Onu Efendimiz(sav) göstermiş ve ashabına öğretmiştir. Hem kolaylaştıracak hem tarif edecek hem kendisi yapacak hem sahabeye gösterecektir.

Efendimiz(sav)'in hocalık yaptığı arkadaşları, ashab-ı kiram kadınıyla erkeğiyle Allah onları ısmarlama insanlar olarak yaratmıştır. Zeka, kabiliyet, hafıza, uyum, her şeyi onlarda görmek mümkündür. Onlar güzelliklerle dopdolu bir topluluktur. Yoksa Efendimiz(sav)'in 23 yıllık peygamberlik müddetinde getirdiği şeyler bize kadar nasıl ulaşabilirdi, Kur'an, sünnet bize nasıl gelebilirdi ki? Efendimiz(sav) bu iki şeyi veda hutbesinde onlara emanet etmiştir. “Ben size iki şey emanet ediyorum. Onlara sınıksız tutunduğunuz zaman asla sapıklığa düşmezsiniz. Birisi Allah'ın kitabı, birisi benim sünnetim.” buyurmuştur.(14)

Peki bunlara o dönemin insanları olan ashab-ı kiram efendilerimiz kadınıyla, erkeğiyle nasıl tutundular ki üzerinden 15 asır geçmesine rağmen Kur'an sanki bugün indiriliyor gibi hâlâ ter u tazedir? Hadisler de aynı şekilde elimizin altındadır ve titizlikle korunmuş, muhafaza edilmiş, günümüze kadar gelmiştir. Neden? Çünkü Allah, Efendimiz(sav)'e öyle talebeler nasip etmiştir ki, bu emin, zeki, kabiliyetli talebeler İslamiyet'i Efendimiz(sav)den adeta tümüyle tevarüs etmişlerdir. Ezberlenecekleri ezberlemişler, yazılacak şeyleri yazmışlar, yaşanacak şeyleri yaşamışlar ve bu değerler günümüze kadar bozulmadan gelmiştir. (15)

Elbetti bunun fizikî, maddî bir sebebi de vardır. O da üçüncü sorunun cevabında gizlidir. Efendimiz(sav)'in ashab efendilerimizin önünde kadınıyla, erkeğiyle gösterdiği öğretmenlik performansıdır. Kullandığı yöntemler o kadar etkili olmuştur ki o insanlar Efendimiz(sav)'den aldıklarını bir sonraki kuşağa çok titiz bir biçimde aktarmışlardır. Efendimiz(sav) onlar için şöyle buyuruyor: “Asırların en hayırlısı, yani asırlar içinde yaşayan insanların en hayırlısı benim dönemimde yaşayanlardır.” Sahabe-i kiram efendilerimiz en hayırlı nesildi. “Onlardan sonra onları takip edenler.” ki biz onlara tabiin diyoruz. Yani Efendimiz(sav)'i görememiş ama Efendimiz(sav)'in talebelerini görmüş, arkadaşlarını görmüş, sahabeden ders almış, sahabeyi görmüş insanlara tabiin denir. Tabiine tabi olanlara da tebei tabiin denir ki onlar da üçüncü kuşaktır. (16)

Bugün İslamiyet'in yaşanan, bilinen güzelliklerini bu üç kuşak insanlığa aktardı. Ve kıyamete kadar bu ter u taze materyal onların sayesinde günümüze kadar geldi, kıyamete kadar da aynı şekilde devam edecektir. Bizim de muhataplarımızın bu üç kuşağın olması büyük bir talihlilik. Başka ümmetlere, milletlere bakıldığında böyle bir olayın bulunmadığını görüyoruz. Tam

tersine Peygamber vefat ettiğinde peygamberleri gören peygamberlerin arkadaşlarında bile savrulmalar meydana geliyor. Hele sonraki kuşakta kitapta tahrifatlar meydana geliyor. Ve bir müddet sonra bakıyorsunuz o peygambere Allah'ın gönderdiği kitap gitmiş onun yerine muharref bilgilerin yer aldığı bir kitap gelmiştir.

Kur'an'a ve sünnete baktığımızda görüyoruz ki, Cenab-ı Hak (azzevecelle) murad-ı ilahî olarak, sahabe topluluğuyla, tabiin topluluğuyla, tebei tabiin topluluğuyla Efendimiz(sav)'in getirdiği güzellikleri öğrendikleri gibi muhafaza etmeye çok özen göstermişlerdir. Onlar da bu güzellikleri yaşamışlar ve de ulaşabildikleri bütün insanlarla bu güzellikleri paylaşmışlardır.

Mesela Hazreti Musa Aleyhisselam İsrail oğullarından 70 kişiyi Tur-u Sina'ya götürüyor. (17) Herhalde en yakın talebeleri onlardı. Kur'an bize anlatıyor bunu ve o rakamı da Kur'an veriyor. Hazret-i İsa Efendimiz'in havarileri 12 kişi. Bir tanesi de ihanet ediyor, 11 kişi kalıyor, (18) Ama Efendimiz(sav)'in talebelerine bakıyorsunuz, arkadaşlarına bakıyorsunuz. Elimizdeki bilgilere göre veda haccında 120.000 sahabî vardı. Sadece hacca gelenler yani görebilenler. Şimdi yine tarihi belgelere baktığımız zaman kadın erkek bu 120.000 insanın, tabakat kitaplarında var olan bilgilere göre, Hicaz bölgesi dediğimiz Mekke ve Medine etrafında sadece 10.000 sahabenin kabri bulunmaktadır. Doğdukları yerlerde ölmüş olanlar sadece bu kadardır. Peki geriye kalanlar nerede? Geriye kalanlar Efendimiz(sav)'den öğrendikleri o güzelim İslam kültürünü, bilgisini, görgüsünü, marifetini, ahlakını bütün dünyaya yaymak için kendi beldelerinden, kendi ülkelerinden hicret edip başka diyarlara gitmişlerdir.

Erken dönem denebilecek bir tarih olan Emevîler döneminde, Medine'de Efendimiz(sav)'i evinde misafir eden Eba Eyyübel Ensarî, asıl adıyla Halid bin Zeyd İstanbul'a kadar gelmiş, o ilerlemiş yaşına rağmen uzun bir cihad yolculuğunu göze alabilmişti.

Diyarbakır'a Hazreti Ömer Efendimiz'in döneminde pek çok sahabe gelmişti. Belki de Mekke ve Medine'den sonra en çok sahabenin bulunduğu yerlerden bir tanesi Diyarbakır'dır. Ürdün'de salgın bir hastalıktan dolayı vefat eden sahabîler var. Sahabiler Maveraünnehir'e kadar gitmişlerdi. Hatta, Çin'de bulunan Guanzhou'da sahabî mezarlıkları vardır. Sa'd bin Ebi Vakkas'ın oğlu orada bir caminin haziresinde arkadaşlarıyla beraber medfundurlar.

Başlarındaki Muallim(sav), yeryüzünün en şerefli muallimiydi. Aynı zamanda Allah'ın ona nasip ettiği talebeler de yeryüzünün en şerefli, en ideal talebeleriydi. Duyduklarını yaşayan,

yaşadıklarını başkalarına duyurmak için çalışan insanlardı. Efendimiz(sav)'den öğrendiklerini gittikleri yerlere götürüp oralarda da yaşayan ve yaşatan insanlardı. Başka türlü İslam kültürü, İslam medeniyeti nasıl böyle bir seviye kat edecekti ki? Allah bu iş için bu ısmarlama insanları lütfetti ve onlar da gereğini yaptılar ve Müslümanlığı dünyaya duyurdular.

Kuran İlimlerinin Doğuşu

Efendimiz(sav)'in ruhunun ufkuna yürümesinden sonra sahabenin hicreti artarak devam etmiştir. Artan bu hicretle birlikte ilimler gelişmeye başladı. Kur'an ilimleri, hadis, fıkıh, tefsir, tasavvuf gibi ilimlerin Mekke ve Medine'den daha çok taşrada yani ashab efendilerimizin hicret ettikleri bölgelerde geliştiğini görüyorsunuz. Mesela Kur'an ilimleri; Mekke ve Medine'deki insanlar zaten Araptı. Kur'an tespit edilmiş, Fatiha'dan Nas'a kadar kayda geçmiş, yazılmış ama Efendimiz(sav)'in döneminde bir mushaf haline getirilmemişti. Elbette, Kur'an'ın kaybolan hiçbir ayeti yoktur. Çünkü öncelikle Efendimiz(sav) hafızasında bütün olarak vardı. Hâfız sahabeler de vardı. Ama sahabî efendilerimizin dünyaya yayılmasıyla Arap olmayan milletler İslamiyet ve Kur'an ile yüz yüze gelince, Kur'an'ı Araplar gibi rahat ve doğru okuyamıyorlardı. Halbuki Kur'an indirildiği gibi Efendimiz(sav)'in onu okuduğu gibi, sahabenin onu ezberlediği gibi okunması lazımdı. Hiç kimse keyfine göre Kur'an okuyamazdı. O zaman Kur'andaki kelimelerin harekelenmesi gerekli oldu. Efendimiz(sav)'in döneminde yazılan Kur'an'larda hareke yoktu. Gerek de yoktu. Çünkü Kur'an'daki kelimeleri Araplar biliyor, bildiği gibi doğru da okuyorlardı.

Arap olmayan milletler, Kur'an'la karşılaştıkları zaman okumakta zorluk çekmesinler diye Kur'an'ı harekeleme mecburiyetinde kaldılar. Kur'an ilimleri gelişmeye başladı. Şimdi bildiğimiz tecvit, kıraat, kıraat-ı aşere gibi ilim dallarının hiçbirisi Medine veya Mekke merkezli değildir. Çünkü oradakilerin buna ihtiyacı yoktu. Bunların hepsi, Hicaz'ın dışındaki bölgelerde, başka milletlere Kur'an'ı anlatma konusunda doğan ihtiyaçtan kaynaklanan meseleler oldu ve Kur'ân ilimleri böylece gelişti.

Kur'an'da tecvit kelimesi yoktur. Fakat herkes Efendimiz(sav)'in Kur'an'ı tevcitle okuduğu gibi okuyor. Tecvit kurallarını kulaktan alıyorlardı. Bizim öğrendiğimiz gibi öğrenmesine de gerek

yoktu. Bu kelime idğam mı olacak, ihfa mı olacak, izhar mı olacak Efendimiz(sav) onu nasıl okumuşsa öyle ezberlemişlerdi. Arapların dışındaki başka milletler Kur'an'la yüz yüze gelince, onların mutlaka bir kural bilmesi gerekiyor ki ona göre okuyabilsinler ve nitekim de öyle oldu. Kur'an okuma kurallara bağlandı ve Tecvid ilmi doğdu.

Efendimiz(sav)'in Kur'an'ın dışında beyan buyurduğu hadisleri, söz ve davranış olarak öğrettikleri, onları da dünyaya sahabe efendilerimiz aktardı. Bunları ezberlediler ve hatta bir müddet Efendimiz(sav) Kur'anla karıştırılmasın diye hadislerin yazılmasını yasaklamıştı. Daha sonra sahabî olgunlaşınca; bu Kur'an'dır, bu da Efendimiz(sav)'in sözüdür, bunu ayırt edecek seviyeye ulaştınca hadisler yazılmaya ve ezberlenmeye başlandı. (19) Sahabe efendilerimiz kadınıyla, erkeğiyle mükemmel bir ezber kabiliyetine sahip insanlardan meydana gelmekteydi.

Efendimiz(sav)'in ruhunun ufkuna yürüdüğü zamandan itibaren Kur'an ilimleri, hadis ilimleri gelişmeye, kitaplar telif edilmeye başlandı ve Kur'an netleşti. Hazreti Ebubekir Efendimiz'in ve Hazreti Ömer Efendimiz'in dönemlerinde Zeyd bin Sabit Hazretlerinin başkanlığında Kur'an mushaf haline getirildi ve Hazreti Osman Efendimiz'in döneminde yazılan Kur'anlar çoğaltılarak hilafetin değişik merkezlerine gönderildi. Artık Kur'anla alakalı bir problem kalmamıştı.

Hadisler derlenmeye, toplanmaya, tedvin edilmeye ve kitaplar oluşturulmaya başlandı. Bunu sahabelerin ardından gelen tabiin, tebei tabiin yaptılar. Çünkü Efendimiz(sav) adeta, o üç nesile bu işleri yapacağına dair garanti vermiş gibiydi. Yukarıda geçen hadis-i şeriften bunu anlıyoruz. Yani Efendimiz(sav)'in sıraladığı hayırlı topluluklar bunlardı. Kelam ekolleri, fıkıh ekolleri dediğimiz, itikâdi ve ameli mezhepler gelişti. Bunlar da işte bu üç neslin gayretli çalışmalarıyla oldu. Tasavvuf, işte bu ehl-i suffa dediğimiz o gölgelikte Efendimiz(sav)'i takip edip de O (sav)'ndan nur alan insanlar daha sonra tasavvuf ekollerinin meydana gelmesine katkı sağladılar ve sonrasında tarikatlar meydana geldi

O yıllarda temelleri atılan ve sistemleştirilen yapılar aradan 15 asır geçmesine rağmen, günümüze kadar tarikatlar vasıtasıyla geldi ve hâlâ yaşıyorlar. Zaman içinde bunların arasında yanlışlara düşenler olmuştur ve hâlâ da olabilir. Tabii ki bu her zaman mümkündür. Elimizde en sağlam bir şekilde bulunan Kur'anla alakalı, Kur'an'ın aleyhinde dün bugün yüzlerce cilt kitap yazılmıştır. Fakat bunların hiçbir tanesi Kur'ana tesir etmemiştir. Çünkü Kur'an Allah'ın korumasındadır. Hicr suresi, 9. ayette Cenab-ı Hak buyuruyor ki “Kur'an'ı indiren biziz. Onun korunması da bize

aittir.’’ Öyleyse, Allah'ın koruduğuna Allah'ın kulları zarar veremez ve nitekim de vermemişlerdir. Kur'an taptaze mushaflarda ve hafızların hafızasındadır ve Kıyamete kadar da duracaktır. Hem de levh-i mahfuzdaki orijinalinin yer yüzündeki mushaflar gibi.

Sünnetin Önemi

Aynı şekilde dün ve bugün hadislerle alakalı da yakışksız ifadeler tarzında konuşanlar ve yazanlar vardır. Bunların hiçbiri ne kitaba ne sünnete istedikleri zararı verememiştir. Çünkü bu din, son dindir, bu kitap son kitaptır, bu peygamber, son peygamberdir, O Hatemul Enbiya'dır. (20)

Biz Efendimiz(sav)'in buyurduğu gibi, yoldan çıkmamız için önümüze iki projektör konulmuştur. Birisi Allah'ın kitabı, diğeri Efendimiz(sav)'in sünneti, yani Kur'an yaşayan Kitaptır. Kitabın yaşanan şekli ise sünnettir. Efendimiz(sav)'e indirilen ayetleri O (sav) davranışa çevirdi. Oruç farz kılındı. ‘‘Sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi...’’ (21) Oruç nasıl tutulacak? Ne zaman tutulacak? Önü sonu nedir? Bunları bize Efendimiz(sav) gösterdi. Sahabîler O (sav)'ndan aldı ve bütün insanlığa götürdüler.

Namaz da böyle ve hac da böyle oldu. Efendimiz(sav) hayatında ilk ve son olarak bir kez hac yapmıştı. Orada Veda Hutbesini okudu. Aslında hac bir sene önce farz kılınmıştı ama o yıl hacca gidenlerin başına rehber olarak, Hazreti Ebubekir Efendimiz'i gönderdi. Ama kendisi hayatında ilk ve son kez bir hac yaptı. Etrafındaki insanlara ‘‘Haccın menasikini benden öğrenin.’’ buyurdular. (22) Nerede duracak, neyi tavaf edecek, kaç defa yapacak, nerede kurban kesecek, nerede şeytan taşlayacak? Bunların hepsini Efendimiz(sav)'den öğrendik. Yani ayet haccı farz kılıyor ama bu hac nasıl gerçekleştirilecek? Onu Efendimiz(sav)'den öğrenenler bize öğrettiler ve aradan 15 asır geçti. Efendimiz(sav) nasıl namaz kılıyorsa biz şimdi öyle namaz kılıyoruz. Efendimiz(sav) nasıl oruç tuttuysa biz bugün öyle oruç tutuyoruz. Efendimiz(sav) nasıl ve ne zaman kurban kesti ise biz de bugün öyle kurban kesiyoruz. Değişen bir şey yoktur.

Efendimiz(sav) Kur'an ayetlerini hayata geçirdi. Adeta mücessem bir Kur'an halini aldı. Bunları gören ve öğrenen sahabî de gittikleri yerlere, ilk zamanlar yabancı dil bilmeseler de konuşma

dilinden daha müessir olan hal dili ile tesir ettiler. İffetleriyle yaşadılar, kimseye el açmadılar, kimsenin namusuna göz dikmediler. Kendi ellerinin emeğiyle geçinen tertemiz, pırıl pırıl insanlar oldular. Bu durumları ile etraflarına çok tesirli oldular.

Yukarıda verilen örnekte olduğu gibi Sa'd bin Ebi Vakkas'ın oğlu Çin'e gitmişti. Fakat Çince bilmiyordu. Hal dilleri çok etkileyiciydi. 4.000 yıllık Çin milletinin içinde bugün 140 milyon Müslümanın olduğunu söylüyorlar, Resmi rakamlar. Hakiki Çin milletinden Müslümanlar var Hu'lar. Bir de Uygurlar vardır. Bunlar Türk milletinden olan müslümanlardır. Peki bunların mayası nereden diye baktığımız zaman işte o ilk giden sahabeleri görüyorsunuz. O yıllardan itibaren 15 asırdır Çin'de Müslümanlar yaşıyor. İşte bu temsilin dili ile olmuştur. Aldıkları eğitim, gördükleri terbiye, Efendimiz(sav)'den edindikleri o azim ve gayret, o itibar ve o cesaretle dünyanın her tarafına gidip dinlerini yaşadılar ve yaşattılar.

Efendimiz(sav)'in ruhunun ufkuna yürümesinden sonra İslamî ilimlerde, gerek bilgi gerek terbiye gerekse manevî hayat dediğimiz tasavvuf konusunda bu üç nesil çok önemli gayretler göstermişlerdir. Hicret ettikleri her yeri Mekke ve Medine gibi İslamiyet'in gürül gürül yaşandığı yerler haline çevirmeye çalışmışlardır. İçinde bulunduğu topluluğu, Efendimiz(sav)'in yaptığı gibi, hem tebliğin hem de temsilin dilini kullanarak Müslümanların yaşayabileceği bir yer haline getirirlerdi, kimseyle kavga etmeden, çatışmadan ve gürültü çıkarmadan ama bildikleri doğru yolu takip ederek irşat ve tebliğ faaliyetlerini sürdürürlerdi. Onlar inandıkları dinlerini yaşamışlar ve başkalarına da yaşatmaya gayret etmişlerdir.

Medrese Tekke ve Zaviyeler

Emevîlerden itibaren Abbasîler, Selçuklular, Osmanlılar dönemlerinde müesseseleşme gittikçe çoğaldı ve farklılaştı. Hem ilmî müesseseler hem tasavvufun yaşandığı tekke ve zaviyeler gibi müesseseler Müslümanların hicret ettiği diyarlara da taşındı. Mesela 1.000 yılı aşkın bir mazisi olan Ezher Üniversitesi bunların başında gelmektedir. Mısır, Hazreti Ömer Efendimiz'in döneminde feth oldu. 975 yılında da bugünkü Ezher Üniversitesi kuruldu. Dünyaya oradan İslamî ilimlerin ışığı yayıldı. Beri taraftan İmam-ı Gazalî'nin rektörlüğünü yaptığı Nizamiye Medreseleri de aynı şekilde. Hem İslamî ilimlerde hem de diğer bilimlerde önemli bilgi paylaşımları yaptı.

Bu arada Batı dünyasından, yani Latince'den, o dönemde Arapçaya tercüme yapılmaya başlandı. Aristo'nun, Eflatun'un eserleri İslam dünyasında tanınmaya başlandı. Bizim dünyamızdaki Farabîler, İbn-i Sinalar, İbn-i Rüşter bu şekilde hem İslamî ilimleri hem de Batı dünyasında o zaman yazılmış olan kitapları Arapça tercümelerinden öğrendiler. Onun üzerinden bir medeniyet inşası meydana geldi.

Bugün İspanya dediğimiz bölgede, Endülüs'te Müslümanlar 8 asır yaşadı. Büyük bir İslam medeniyeti ortaya koydular. Endülüs Emevîlerinin ortaya koyduğu ilmî eserler Batı dillerine tercüme edildi. Batıdaki rönesansın kaynağında Endülüs Emevîlerinin medeniyeti olduğunu bugün vicdanlı ve hakkaniyetli Avrupalılar itiraf ediyorlar. Batıyla İslam coğrafyasındaki alimlerin bu alışverişleri o kadar büyük güzelliklere vesile olmuş ki Müslümanlar artık iki kitabı birlikte okuma seviyesi kazandılar. Yani hem Allah'ın kitabını hem de kâinat kitabını birlikte okuyorlardı.

Dünya'nın Güneş'in etrafında döndüğünü ilk defa, Galileo'dan yaklaşık iki asır önce, müslüman alimler tespit ettiler. Arşimet'in ortaya koyduğu suyun kaldırma gücü prensiplerinden çok daha önceleri müslümanlar bunlarla meşgul oldular. İbni Sina'nın yazdığı tıp kitabı, sekiz asır boyunca Avrupa'da, tıp fakültelerinde ders kitabı olarak okutuldu, farklı dillere tercüme yapıldı. Hatta 110 defa İbraniceye El Kânun Fi't tıp kitabı tercüme edilmiştir. Türkçede bugün bile henüz bir tercümesi yoktur. Şimdi bu etkileşim Hicrî beşinci asra kadar hep Müslümanların üstünlüğü ile devam etmiştir.

Fakat ne olduysa, Müslümanlar bu doğru yolun yolcuları olmaktan, bu iki kitap olan, kâinat kitabı ile Kur'an-ı Kerim'i birlikte okumaktan vazgeçtiler. Medrese sadece İslamî ilimleri okuttu ki daha sonra en ağır travmasını Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşadı. Mektepler medreselerden ayrıldı. Mektepler kâinat kitabını okudu, fen ilimleri diye bildiğimiz fizik, kimya, biyoloji, astronomi ile uğraştı. Medreseler ise sadece İslamî ilimlerle uğraştı. Hatta tekke ve zaviyeler başka bir vadiye kaldı. Halbuki bunların üçü bir arada olursa mükemmeliyet elde edilirdi. Çünkü gönül terbiyesi dediğimiz tasavvuf kaynağı olan gönül de müspet ilimlerin kaynağı olan akıl da insanda, İslamî ilimlerin kaynağı olan kalp ve ruh da insandadır. Bu üç önemli kaynaktan aynı derecede istifade edilmesi gerekirken ayrı ayrı birer disiplin olarak ele alınıp birbirinden koparılınca birlik, dirlik ve düzen darmadağın oldu. Hâlâ da toparlanmış değildir. Halbuki ilim, yani bilgi, sadece bilgi olarak kaldığı müddetçe çok bir faydası yoktur. O bilgiyi sadece

başkalarıyla paylaşmak için kitap yazmak, anlatmak tek başına çok bir anlam ifade etmemektedir. Önemli olan bu bilgiyi gönüllerde mayalayarak ona irfanî bir özellik kazandırmaktır. Bunun için kâinat kitabından ve Kur'anî ilimlerden istifade edilmesi gerekiyor.

Bugün itibarıyla aynı dağınıklık devam ediyor. Kâinat kitabını inceleyip oradan fizik, kimya, biyoloji, matematik, geometri, uzay bilimleri gibi alanlarda çok güzel neticeler çıkartan insanlar, özellikle 19. asırdan sonra materyalizme kayıyorlar, maddeye tapıyorlar. Gördüklerinin dışında hiçbir şeye inanmıyorlar. Özellikle Batı dünyası dediğimiz Avrupa'dan Amerika'ya kadar insanlar Hristiyanlık dininden yavaş yavaş uzaklaştılar. Çünkü bilgi, doğru kullanılırsa kişiyi Allah'a götürecek çok önemli bir vasıta iken, bilgi sadece bilgi olsun diye alınır, okunur, paylaşılırsa hamallıktan öte bir şey ifade etmez.

Belki bilgi sayesinde teknolojik imkanlar elde edilebilir, rahat ve bir yaşama ulaşılabilir ama bunlar katıyen nihai olarak insana ve insanlığa bir katkı sağlamaz ve nitekim sağlamamıştır da. Görüldüğü gibi bugün insanlık çok çeşitli buhranlardan kurtulamıyor, sıkıntılarını aşamıyor, dertlerini çözemiyor.

Günümüzde dinler, özellikle gençler nezdinde gittikçe itibarını kaybediyor. Dinlerin özellikleri yaşanmıyor, uygulanmıyor. Mesela, Avrupa toplumundaki Hristiyanlara bakıldığında. Yıllarını Hristiyanlık içinde geçirmiş olmasına ve bunca görkemli büyük mabetler inşa edilmesine rağmen görünen manzara şudur. Önceki asırlarda Hristiyanlar çocuklarını terbiye ederken Hristiyanlığın dogmatik geleneklerini kullanan Batı toplumu pek çok uygulamayı şimdi tamamen terk etmiş durumdadır. Bir misal arz edeyim. Hristiyanlıkta, doğan her kız ve erkek çocuklar Hazreti Adem'in cennetteki zellesinden pay almış olarak dünyaya günahkâr olarak gelir. Dolayısıyla kilisede vaftiz edilmesi gerekir, yoksa temizlenmiş olmazlar. Bunun ne dinî ne aklî bir tabanı vardır. Bu dogmatik bir anlayıştır. Bugün Hristiyanlık bu toplumlarda %20'lere kadar düşmüş durumdadır. Kiliseler boşalmıştır ki bunun da sebebi, dogmatik düşüncelerin modern insanı tatmin etmemesidir. Akıl, mantık dışı şeyler insanları dine yaklaştırmamakta, bilakis dinden uzaklaştırmaktadır.

Diğer taraftan, bilimde şu kadar şey bulduk, bu kadar teknoloji geliştirdik, bu kadar rahat konfora ulaştık... Tamam da gönül bu işin neresinde? Evet, dünden bugüne hayatın pek çok şeyi değişti ama Hazreti Adem'den bu yana insanlığın değişmeyen unsurları var. Ölüm değişti mi? İnsanların ölümsüzlük talebi değişti mi? İnsanların yeme ihtiyacı değişti mi? Huzur arama

ihtiyacı değişti mi? Bunların yerini modern dünyanın bu teknolojisi doldurabiliyor mu? Pek çoğunu karşılamıyor. Çünkü bu gelişmelerin hiç birisi ruha hitap etmiyor, zaten ruha da inanılmıyor.

İnsanda kalp hayatının olduğuna inanılmazsa, o gönlün arzuları da dikkate alınmaz. Ölüme bir çare bulunmadığı gibi insan ölüme de hazırlanmıyor. Halbuki İslam dini insanın merak ettiği, değişmez beklentilerine çok ikna edici cevaplar vermiştir. Fakat gelin görün ki İslam coğrafyasında da başka bir zaaf vardır. O da bu iki kitabı karşılaştırmalı olarak okuyamama zaafıdır. Allah'ın kitabını okuyor ama bunu bir dürbün olarak kullanıp da kâinat kitabını okumuyor. Halbuki, Allah'ın kitabı bugün indirilmiş gibi taptaze elimizde bulunuyor. Fakat bununla kâinat kitabını nasıl okuyacağız? Oradan elde ettiğimiz verileri, imanımız, ahlakımız adına nasıl kullanacağız? Daha önemlisi bunları bir sonraki kuşağa nasıl ulaştırıp emanet edeceğiz? İşte hadisenin özü burada aranmalıdır.

Osmanlı'nın çöküş nedenlerinin başında da bu önemli yanlışlık geliyor. Kaybettiğimiz topraklar değil, kaybettiğimiz ilim aşkı, irfanî bakıştır. Çünkü, milletleri ve devletleri ayakta tutan ilim ve irfandır. Osmanlı 600 yıl boyunca bu ilim ve irfanla tarih sahnesinde kalabildi. Ama ne zaman mektep bir tarafta medrese diğer tarafta, tekke ve zaviyeler başka bir tarafta kaldı, ondan sonra çöküşler başladı, zafiyetler baş gösterdi ve sonuçta yıkılma mukadder oldu.

Osmanlı'da milletin dinamiklerinin hepsi caminin etrafında şekillenmişti. Mektep orada, medrese orada, darüşşifa dediğimiz hastane orada, kışla orada, yardım kuruluşları orada. Bunların hepsinin merkezinde cami var. Bu insanların hepsi beş vakit ezanı duyuyor. Orada toplanıyor, namazlarını eda ediyorlar, yine işlerine dağılıyorlardı. Fakat bu müesseseler caminin etrafından uzaklaştığı zaman ve bir de ilimle uğraşanlar marifetten habersiz kalırsa, yani beraberinde bir gönül terbiyesi görmezler ise, Allah'ın kitabıyla kâinat kitabını birlikte okuyamaz ise o medeniyet çökmeye mahkumdur ve nitekim de kısa amanda çökmüştür.

Osmanlı sonrası bizim ölkemizde de Osmanlı'nın çekildiği bölgelerde maalesef ilim ve terbiye konusunda üst üste yıkımlar yaşanmaya ve medeniyet mahrumu olmaya devam edilmiştir. Bu durum İslam coğrafyasının en acıklı ve ızdıraplı tarafıdır. Osmanlı devleti güç kaybına maruz kaldığı yıllarda İngilizler 1916 yılında Hicaz bölgelerini (Mekke-Medine) 1917 yılında Kudüs bölgelerini (Mescid-i Aksa) 1918 yılında da İstanbul'u (Hılâfet merkezi) işgal etmiştir.

Batı dünyasının durumunu yukarıda az da olsa tahlil ettik. Yani din batı dünyasının

damarlarından çekildiği açıkça görülüyor. Zira kiliseler bomboş ve hatta bazıları satışa bile çıkarılmış durumdadır. Yerine gelen materyalizm de insanları mutlu etmekten çok uzaktır. İnsan sadece yiyip içen hayvan gibi bir varlık değil ki materyalizm ile tatmin olsun. İnsanın istikbale ait sayılamayacak kadar endişeleri ve beklentileri vardır. Bunların karşılanması gerekiyor.

İlmin getirdiği güzellikler, İslamî terbiyenin getirdiği güzellikler evrensel insanî değerlerdir. Bunlar yıllar yılı hak dinlerden süzülmüştür. Yıllar yılı insanların yaptığı kanunlardan süzülmüştür, milletlerin geleneklerinden, göreneklerinden, törelerinden süzülmüştür. İnsanların renkleri, yaşadıkları coğrafyalar, dinlerinin farklılığı, evrensel insani değerleri paylaşmaya engel değildir. En gelişmemiş kabileye bile gitseniz ana babaya saygının olduğunu görürsünüz. Bu durum aynı zamanda İslamiyet'in prensiplerinden bir tanesidir, sizi doğuran, sizin dünyaya gelmenize vesile olan ana babanıza karşı hürmet etmeniz gerekir. Bu fitrî bir şeydir zaten. Anaların evlatlarına şefkat göstermesi de fitri bir şeydir. İnsanlara nezaketli davranmak ta öyle fitrî bir şeydir.

Bunların hepsi evrensel insani değerlerdir. Bugün bunların paylaşımında bile Müslümanlar dünyaya maalesef öncülük yapamıyorlar. Halbuki bunlar bizim dinimizin 15 asırdır getirdiği, yaşattığı güzelliklerdir. Neden Müslüman olarak biz bu güzellikleri yapamayalım ki? Yeryüzüne en son gönderilen peygamber sizin peygamberiniz olacak, en son kitap sizin kitabınız olacak, en son din sizin dininiz olacak, 15 asırdır bozulmayan güzellikler, ahlaki faziletler sizin elinizde olacak ama siz ilimde, teknolojiye, medeniyette hâlâ üçüncü dünya ülkeleri kategorisinde olacaksınız. Bu haldeki bir medeniyetten kim ahlakî prensip alır ki? Size sormazlar mı? Bize anlatmak istedikleriniz sizin için yararlı olsaydı, siz bugün farklı yerlerde olmanız gerekmez miydi?

Dünyada 50 küsur halkının çoğunluğu Müslüman olan ülke vardır. Hangisi teknolojik gelişmeyi sağlamış, hangisinde dünyanın ilk 100 üniversitesine giren bir üniversite var? Peki dinimiz ne diyordu? Efendimiz(sav) nasıl anlatmıştı, yaşatmıştı? Tarihte özellikle beşinci hicrî asra kadar Müslümanlar bu işi nasıl götürmüştü? Ondan sonra nerede eksiklik yaptık da biz bu hallere düştük? nerede yanlışlık yaptık? Evet bunu, Osmanlı Devleti cumhuriyete dönüşürken, bir grup şöyle iddia ediyordu, Batılılaşalım, bütün İslami değerlerden vazgeçelim. Bir grup ta şöyle diyordu, Asya'dan getirdiğimiz değerlere dönelim, Türkleşelim. Bir grup da İslamlaşalım, Batı'nın her şeyini reddedelim. Dolayısıyla Anadolu coğrafyasında kalan gerçek ilim ve gönül

erbabı olanlar da böyle üç parçaya ayrılıp birbirleriyle mücadele edenlerin önüne geçemediler. Bu da bizim millet olarak çok acı bir kaybımız oldu.

600 sene İslam coğrafyasını idare etmiş bir millettten söz ediyoruz. 20 küsür milyon kilometre karelik toprakları idare eden bir millettten söz ediyoruz. Bu millet böyle yanlışlıklarda bocalayınca bize tabi olmuş milletler ne yapsın? Onlar bizden daha geri bir duruma düştüler. Ve nitekim onların hayatlarında bir değişiklik yok. Yer altından çıkan petrolü Batılılar çıkarıp büyük çoğunluğunu alırlar, bir kısmını onlara bırakırlar. Onlarla siz zenginlik taslayabilirsiniz. Ama bilgi toplumu olmadığınız, bilgiyi kendiniz üretmediğiniz, İslamî prensiplerle bunları kaynaştırmadığınız sürece siz dininizi ve davanızı insanlığa anlatamazsınız. Anlatsanız da kimse ona kulak asmaz. Nitekim şu andaki İslam coğrafyasının ve bir milyar sekiz yüz milyonluk İslam aleminin hal-ü pür melali budur. Yani ne ilmî seviyemiz ne dinî ve ahlakî seviyemiz ne de gönül seviyemiz, hiçbirisi Kur'an'ın ve sünnetin bize emrettiği ölçüler içerisinde tam anlamıyla uyumlu değildir. Bu yüzden 50 küsür Müslüman nüfuslu ülke, maalesef, dünya karşısında üçüncü dünya ülkesi görünümündedirler.

Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri'nin Medresetü'z-Zehra Projesi

Bir dertli dava adamı, bir gönül insanı, aynı zamanda bir müceddid olarak Bediüzzaman bir teklifte bulunuyor. Mevcut hal bize yakışmıyor. Müslüman bu hal üzere uzun süre yaşayamaz. İlimden, irfandan, medeniyetten yoksun olarak bu şekilde dinimizi temsil edemeyiz. Kitabımızı temsil edemeyiz. Türkiye Cumhuriyetini kuran kadroya Medresetüzzehra projesini teklif ediyor. Uzun bir proje. Ama içerdiği muhtevası itibarıyla eğer kurulup işletilebilseydi, yaygınlaştırılabilseydi, Anadolu'nun dışına çıkılabilseydi bir asır sonra gelinen bu noktada onun çok büyük tesirleri görülecekti.

Bediüzzaman Hazretleri ne diyordu o projesinde? İslami ilimlerle müspet ilimleri aynı insan okuyacak. Yani İslami ilimlerde tefsir okuyan insan fiziği de okuyacak. Hadisi okuyan insan kimyayı da okuyacak. Matematiği okuyan insan tasavvufu da okuyacak, kelimayı da okuyacak. Neden? Çünkü bu ilimlerin hepsi Allah'ın Alîm isminin yeryüzündeki tecellileridir. Kur'an'ı gönderen Allah, fiziğin kanunlarını yaratan aynı Allah'tır.

Efendimiz(sav)'i konuşturup da hadisleri O(sav)'nun mübarek dilinden neşrettiren Allah, kimyanın kanunlarını da koyan Allah'tır. Biz şimdi fizikteki bazı kanunları birileri formüle etti diye onun ismiyle anıyoruz. Basıncı Toriçelli formüle etti diye Toriçelli kanunu diyoruz. Arşimet suyun kaldırma gücünü formüle etti diye Arşimet kanunu diyoruz. Newton yer çekimi kanununu formüle etti diye o kanuna Newton kanunu diyoruz. Halbuki onlar Allah'ın kainata koyduğu ve kainat yaratıldığından beri var olan kanunları sadece fark edip formüle eden bilim insanlarıdır. Allah bu kanunu koymasaydı Toriçelli nereden bulacaktı basıncın formülünü, Arşimet nereden bulacaktı suyun kaldırma gücünün formülünü? Arşimet'ten önce su kaldırmıyor muydu üzerindeki eşyaları? Bunların hepsi Allah'ın kanunlarıdır. Kaldı ki bu konuları İslam alimleri çok erken dönemde bulmuş ve kitaplarında yazmışlardı. Bizler pek çok konuyu Batıdan tercüme yolu ile edindiğimizden Müslüman bilginlerin bulduklarını zamanında öğrenme imkanımız olmadı.

Kur'an ve sünnet bize bu kâinatı araştırıp afakî ve enfusî deliller bulmamızı emrediyor. Bediüzzaman da diyor ki bu iki kitabı üçüncü kitap olan insan birlikte okuyacak. Üçüncü kitap yeryüzünde Allah'ın halifesi ve kendisini ne kadar tanırsa Rabbini de o kadar tanıyacak. "Kim kendini tanırsa Rabbini de tanır." (23) buyurulmuş. Bunun tersi de doğrudur. Yani kim kendini anlamaz, ne işe yaradığını bilmezse Rabbini de tanıyamaz, anlayamaz.

Bediüzzaman Osmanlı'nın yıkılış döneminde, önce Abdülhamit'e daha sonra Balkanlar'daki ziyaretine katılıp da Sultan Reşad'a anlattığı bu Medresetüzzehra projesi yeniden ilim ve irfanda diriliş projesiydi. İlimle ahlakın, iman ile amelin, kafayla kalbin bütünlüğünü meydana getirecek bir projeydi. Fizikî olarak da ona başlanmıştı Ama Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması, Kosturma'da iki buçuk yıllık esareti, Osmanlı'nın yıkılışı, Cumhuriyetin sıkıntılarla boğuşması bu projeyi akîm bıraktı. Hâlâ bu müthiş projenin üzerinde durarak acaba o projenin küllerinden neler üretebiliriz diye kafa yoruyoruz. Çok önemli bir projeydi bu. Mevcut Müslümanları, yeryüzündeki Müslümanların itibarını koruma, onları manen yükseltme ve kaliteli, örnek üniversiteler kurma konusunda Müslümanların çok işine yarayacaktı ama kader-i ilahî bu projenin hayata geçirilmesine bugüne kadar fırsat vermedi..

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e çok ciddi travmalar ve sancılarla geçildi. Topraklar kayboldu ama asıl insanımızın manevî dinamikleri o topraklarla birlikte kayboldu. En ağır yıllardır ilmi, kültürü ve marifeti biriktirdiğimiz yazımız değişti. Dün o yazıyla alim olmuş insanlar, yazı

değişince bir gecede okuma yazma bilmez cahiller sınıfından sayıldı. Bir millet için bundan daha büyük travma olabilir mi? Bizim milletimiz Kur'an'a hizmetiyle tanınmış bir millettir. Yazı değişince, bir gecede Kur'an'la irtibatı ortadan kalktı. Kur'an'ı bilenler öğretmek istediler, ona da engel olundu.

Efendimiz(sav)'in bize emaneti olan Kur'an'ı dışladığımız zaman İslam coğrafyalarında Kur'an'sız bir medeniyet nasıl bir insan yetiştirebilirdi ki? İlim nasıl terakki edebilirdi ki? İnsan nasıl manevî yönden yükselebilirdi ki? Ama Cumhuriyet döneminde Anadolu topraklarında; evinde Kur'an bulduran sanki uyuşturucu madde bulunduruyormuş gibi muamele gördü. Onun için insanlar evlerindeki Kur'an'ları toprağa gömmek veya saklamak zorunda kaldılar. Kur'an'sız kalan insanların nesilleri de bir müddet sonra imandan uzaklaşmaya, Avrupa'yı körü körüne taklit etmeye, Avrupa'nın ilmini, teknolojisini değil de yanlışlıkla ahlaksızlıklarını ve modasını transfer etmeye başladılar. Anadolu'da 1.000 yıldır

İslam'a hizmetkarlık yapmış bir millet, adeta redd-i miras yaparak, iman ve ahlak yoksunu bir hale büründü. Sonraki kuşaklarda travmalar baş gösterdi. Özellikle otuzlu, kırklı yıllarda dünyaya gelen nesillerin pek çoğu 60,70 sene bu ülkede yaşadılar fakat Kur'an'ın orijinalini okuyamadan, anlayamadan ölüp gittiler. Hâlâ daha da vardır Kur'an'ın orijinaliyle hiç tanışmadan göçüp gidenler. Ezbere birkaç sure öğrenmiştir. Onunla namaz kıldıysa kılmıştır, kılmadıysa onu da unutmuştur. Şimdi bu Arjantin'de, Kore'de olsaydı. Diyeceğiniz çok bir şey olmayabilirdi. Ama bu travma, bin sene İslam medeniyetiyle yoğrulmuş bir ülke olan Türkiye'de böyle olumsuzluklar yaşanınca insan gerçekten hayıflanıyor.

Bediüzzaman kendisinin geliştirdiği Medresetüzzehra projesini hayata geçirmeye muvaffak olamayınca kitaplarının okunduğu evleri medrese olarak ilan etmek durumunda kaldı. O bir proje olarak hâlâ ortada duruyor. İsmi aynı olmasa bile sahip çıkılıp hayata geçirilirse bundan hem bizim milletimiz hem İslam alemi hem de bütün insanlık istifade edebilir. Çünkü ilim olmadan iman olmaz. İman olmadan amel olmaz. Amel olmadan da ahlak olmaz. Bunlar birbirlerine bağlı şeylerdir. Bunları birbirinden çözüp ayırdığımız zaman hiçbirisi bir işe yaramaz. Çünkü hakiki bir iman ilimle olur. İman-ı tahkikî dediğimiz, taklitten kurtulmuş bir iman ancak ilimle elde edilir. Temelinde ilim olan bir iman ancak gerçek iman olur. O bilgiyle ortaya çıkmış olan hakikî iman insanı sürekli bir ibadete yöneltir. Sonuçta bunlar insanda kâmil bir ahlak meydana getirir. Bu unsurlar paramparça olduğu zaman hiç birisi bir işe yaramayacaktır. Mevcut hal bu durumu en açık bir biçimde yansıtmaktadır.

Taklid ile oluşmuş bir imanı çok kimse son nefese kadar götüremez. Öte tarafa aktarmak şöyle dursun, son nefese kadar bile götürülemez. Temelinde ilim olması lazım, irfan olması lazım. İnsanın neye, niçin inandığını öncelikle kendi vicdanını ikna etmesi lazım. Bediüzzaman buna iz'an diyor. Yani mümin bir kimse ne kadar karşıt düşüncelerle karşılaşsa bile imandan vazgeçmeyecek bir seviye iz'an seviyesidir. Bu da bilgiyle olabilecek bir seviyedir. Cahillerin böyle bir iman seviyesi elde etmesi mümkün değildir.

Bu kadar olumsuz tablolara rağmen yine de ümitsiz olmamak gerekmez. Her taraf toz, toprak veya çorak bir vaziyete gelse bile mümin ümittir yanadır. Acaba asr-ı saadette uygulanan prensipleri biz bugün, 15 asır sonra, kendi yaşadığımız döneme taşıyıp, hayata geçirebilir miyiz ve bu dönemi asr-ı saadetin küçük bir modeli haline getirebilir miyiz diye ümit beslememiz ve gayret etmemiz gerekir.

İşte bu noktada, Fethullah Gülen Hocaefendi, Hizmet hareketini bir eğitim platformu haline getirmiştir. Önce insanın eğitilmesi lazım diyerek işe başlamıştır. Madem ilim, kadın- erkek herkese farzdır. O zaman hepimiz önce bu ilmin yolcusu olmaya karar vermeliyiz. Özellikle de eğitim çağında olan gençlerden başlamak üzere onların yetiştirilmesinde hem bilgi hem ahlak, yani hem gönül eğitimi hem akıl eğitimi vermemiz lazımdır. Buna akıl ve kalp izdivacı denir. Bediüzzamanın tarifıyla, müsbet ilimler aklı aydınlatır, İslamî ilimler de kalbi aydınlatır. Bu ikisi birleşince hakikat tecelli eder ve hakikî, mükemmel müminler yetişir. (24)

Hizmet hareketi, 50 yıldır asr-ı saadeti örnekleyerek, oradan aldığı değerleri 15 asır sonrasına taşıyarak Efendimiz(sav)'in yaptığı gibi teker teker insanlarla ilgilendi. Her insanın istidatlarını açan bir çiçek gibi ele aldı. Her çiçeğin açması için gayret ederek baharı getirmeye çalıştı. Hem müsbet ilimlerle ve hem de fen ve sosyal ilimlerle donanmış, tahkikî imanı elde etmiş bireyler yetiştirmeye gayret etti. İslamî değerleri hayatına taşıyan, başkalarını yaşatmak için yaşayan fertler yetiştirdi. Adeta bir usta çırak münasebeti içerisinde kollektif bir hareket meydana geldi, Cenab-ı Hakkın inayetiyle.

Hizmet Hareketi 20-25 yıllık Türkiye deneyimlerini, doksanlı yıllardan sonra dünyaya taşıdı. Hangi renk, hangi dil, hangi dinden insan olursa olsun gidilen ülkelerde de bu eğitim seferberliği mayası tuttu. Çünkü ilmin dini olmaz. İlim herkesin ortak malıdır. Nerede bulunursa alınması gerekir. Cuma suresinin ikinci ayeti bize bunu ferman buyuruyor. (25) Allah, Efendimiz(sav)'i cahiliye toplumuna peugamber olarak gönderiyor beraberinde onlara kitap da gönderiyor.

Efendimiz(sav) onlara Allah'ın kitabını okuyor ve hikmeti yani kendi Kuran'dan aldığı emirlerin hayata tatbikini de bizzat gösteriyor. Buna hikmet denir. Efendimiz(sav) kitap ve sünnetle birlikte onları böylece şirk ve küfür günahlarından temizliyor.

Yazının başında, insanî duyguları dinle sınırlamadığınız zaman insan şeytandan daha aşağı hale düşebilir demiştik. İnsanî değerlerini kaybeden birisi hem kendi cinsini hatta öz annesini bile öldürebilir. Artık kötülükte sınır tanımaz insan. Efendimiz(sav)'in bir görevi de “ve yüzekkihim” (26) onları tertemiz insanlar haline getirmek. O duygularına sınır koyacak. İnsan öldürmeye teşebbüs etmeyecek, ahlaksızlık yapmaya cüret edemeyecektir.

Efendimiz(sav)15 asır önce, asr-ı saadette bunları uygulayarak çok güzel neticeler elde etti. O vahşî kabilelerin insanlarını Anadolu tabiriyle, karınca ezmez efendiler, haline getirdi. Aslında insan duyguları itibarıyla çok değişmedi.

Allah'ın kitabını yani hem Kur'an-ı Kerim'i, beraberinde kâinat kitabını hikmetle birlikte okuduğunuz, okuttuğunuz, öğrettiğiniz ve de insanları ahlaksızlıklardan çekip çıkarttığınız zaman işte size asr-ı saadetin bir numunesi oluşmuş demektir. Tüm bunlar 15 asır sonra da yaşanabilir ve nitekim bu Hizmet Hareketi' nin 50 yılda yetiştirdiği insanlara baktığınız zaman bunun bir hayal değil gerçeklik olduğunu görebiliyorsunuz.

Efendimiz(sav)'in ortaya koyduğu formülle yetiştirilecek insanların, Hocaefendi'nin tabiriyle söyleyelim; “Sahabe efendilerimiz birinci dirilişin insanları idi. Bu Hizmet Hareketinin insanları da ikinci dirilişin fertleri haline gelebilir.” Sahabe nasıl bütün dünyaya dinini, davasını anlatmak için hicret etti, her şeyinden vazgeçti. Aynı şekilde bu Hizmet Hareketine mensup olan insanlar da kitaptan, sünnetten, hikmetten, tezkiyeden ders almış ve yetişmiş ise o da dünyanın her tarafına gidip davasını anlatmada hem temsilin hem tebliğin dilini kullanarak çok güzel işler yapmaya muvaffak oldu. Ve şimdilerde bunu dünya da takdir ediyor. Birileri bugün, aklını ve dilini bozup da Anadolu'da, bu Hizmet hareketine mensup bu kadar güzel, kaliteli yetişmiş insanları kötü göstermeye çalışmalarına dünya inanmadı ve inanmıyor. çünkü, İşin doğrusunu dünya biliyor. İlmi, irfanı, ahlakı ve evrensel insanî değerleri baş tacı yapmış bu Hizmet Hareketinin mensuplarını dünyanın dört bir tarafında kafası çalışan insanlar takdir ediyorlar. Düne kadar başta batılı ülkeler olmak üzere, kötü örneklerden hareket ederek, bize bakışlarında da fulülük vardı. Yani bunlar da nihayet İslamî bir cemaat. Bugün olmasa bile yarın radikalleşmeye kayabilir diye endişeli olanlar vardı. Nitekim İhvan-ı müslimin başlangıçta

gerçekten ilmî bir hareket idi. O Seyyid Kutupların, Hasan el Benna'ların (rahmetullahi aleyhim ecmain) onların kurduğu bu sistemin başlangıcında radikalizm yoktu, siyaset de yoktu. Ama onların vefatından sonra İhvan-ı müslimin'in nereye evrildiğini dünya gördü. Çok uçta olan cemaatler görüyoruz. Cemaat denir mi onlara denmez mi? O da ayrı bir mesele. Ama bakıyorsunuz ki bunların hepsinin ortak noktası radikalizm ve siyasete kayan insanların, cemaatlerin, grupların, toplulukların, İslam'ın o dırâhşan yüzünü kirleten insanların hepsinin ortak noktası, ilimsizlik, irfansızlıktır. Asr-ı saadeti anlamamadır. Ve bir de önemli bir eksiklikleri başlarında kaliteli rehberlerin olmayışıdır. Şimdi bu ülkelerde siz veya onlar asr-ı saadete dönmeden, oradan ibret levhaları alıp hayata taşımadan, ilmi ve irfanı aynı gönülde buluşturup da bütün dünyaya İslamiyet'i olması gereken seviye ve nitelikte anlatacaklarını zannediyor musunuz? Yapabilirler mi böyle bir şey? İslam coğrafyasında böyle bir diriliş seziyor muyuz? Maalesef İslam ülkelerinin pek çoğunu görmüş, kalmış, yaşamış, ilim erbabı ile görüşmüş, devlet erkanı ile görüşmüş biri olarak Hizmet Hareketinin dışında asr-ı saadeti örnekleyerek bugüne taşımayı kendine hedef edinmiş bir diriliş hareketi maalesef yoktur. Eğer diriltecek ise bu Hizmet Hareketi yeniden diriltecektir. İsterseniz Hocaefendi'nin daha çok o dönemleri anlatan ve Arapçaya da Nurul Halid olarak tercüme edilmiş olan kitabını baştan aşağı okuduğunuz zaman asr-ı saadeti diriltip bugüne taşıyıp oradan bir medeniyet üretmenin dışında hiçbir yolun gözükmediğini rahatlıkla anlayacaksınız.

Sonuç

Onun için bu Hizmet Hareketinin mensuplarına çok iş düşüyor. Birileri ne derse desin, bizim için çok ta önemli değil. Biz önce kendimizin, bu yolun yüzde bir milyon doğru olduğuna, kendimizin iman etmesi lazım. Yeniden dirilecekse bu prensiplerle dirileceğimize iman etmemiz lazım. Eğer yeryüzündeki müslümanları dirilteceksek, Allah'ın izniyle bu yolla dirilteceğimize iman etmemiz lazım. Hem temsilin hem tebliğin dilini kullanarak ve de imanın bize sağladığı o izzet ve şerefle dünyaya İslamiyet'i yaşayıp anlattığımız andan itibaren içinde bulunduğumuz bu zilletten kurtulacağımıza önce bizim iman etmemiz lazım. Yoksa dinimizin bir sevdalısı olarak sadece münferit ibadetlerini yapan ve kendini ahirete hazırlayan bir Müslüman olarak yaşar ve o şekilde ölmüş oluruz ki böyle bir hayatın başkalarına bir yararı dokunmaz.

Yapılan iyilik ve güzelliklerin, hayırların ötede faydası şüphesiz görülür. Bunlar kaybolmaz. Kıldığınız namazlar, yaptığınız dualar, evrad u ezkarımız, okumalarınız, samimi olarak yapılmışsa bunların hepsinin sevabını öteki tarafta verilir. Ama bilgi toplumu olmadan, bu asrın insanının ihtiyaç duyduğu şeyleri kendiniz üretmeden, anlattığınız şeyleri dünya milletlerinin kabulüne kendiniz bizzat sunmadan, yaşadığınız bu hayat sizi zilletten kurtarmaz.

Allah birtakım Müslümanın eksikliklerinin cezasını dünyada verir. İşte bu zillet o tembelliğin cezası olur. Asr-1 saadeti ve orada Efendimiz aleyhissalatu vesselamın icraatlarını doğru okuyamamış olmanın cezasını Allah bize dünyada verir ve bu zillet ve meskenet bizim üzerimizden hiç eksik olmaz, Allah korusun. Ama biz buna razı değiliz. Böyle bir Müslüman hayatı da istemiyoruz. Biz yeniden asr-1 saadeti örnekleyip bugünlere taşımanın cehdi gayreti içerisinde olmak istiyoruz. Bilgi toplumu olmak istiyoruz. Kitapları birlikte okuyabilmek istiyoruz. Ve Müslümana yakışır bir izzetle yaşamak istiyoruz.

Allah “Yücesiniz, yükseksiniz eğer mümin iseniz.” (27) buyuruyor. Biz mümin olduğumuz halde yükseldiğimizi hiçbir yerde görmüyorsak belli ki burada çok ciddi eksiklerimiz var ama tekrar söyleyelim ki bu mevcut durumumuz bizi üzüyor olsa bile ümitsiz değiliz. Tam tersine ümitvarız. Bu kadarını bize 50 yılda lütfeden Cenab-ı Hak, önümüzdeki yıllarda, asırlarda daha çoğunu bize lütfedeceğine varlığımız kadar inanıyoruz. Yeter ki başımızda bulunan Rehberin talimatlarına riayet edelim, asr-1 saadeti doğru okuyalım, sahabenin icraatlarını doğru anlayalım. Ve onları hayata taşımak için Allah’tan güç ve kuvvet isteyelim . O merhameti sonsuz olan Rabbimiz bizleri yarı yolda bırakmaz.

Kaynaklar

- 1- “Biz her gönderdiğimiz Rasulü, ancak bulunduğu kavminin diliyle gönderdik ki onlara iyi açıklasın” İbrahim sûresi, 13 / 4.
- 2- “ Kendilerine Tevrat yükletilen ve sonra onu taşımayanların hali, ciltlerle kitap taşıyan merkebin haline benzer... Cuma sûresi, 62 / 5.
- 3- “ Ey iman edenler! niçin yapmayacağınız şeyi söylersiniz? Yapmayacağınız şeyi

söylemeniz Allah'ın yanında çok büyük bir nefretle karşılanır '' (Saf sûresi, 61 / 2-3)

4- (Ahzab sûresi, 33 / 33.

5- Şevkânî, El Fevaidü'l mecmua, 1020 nolu hadis,

6- A'raf sûresi, 7 / 158.

7- El İhkâm fi usul'il Ahkâm, 2 /51.

8- En'am sûresi, 6 / 94.

9- Mizan-ül i'tidal, 74.

10- Kalem sûresi, 68 / 4 , Buharî, El Edeb'ül müfred, Güzel ahlâk faslı

11- Ahzab sûresi, 33 / 21.

12- İbn mace Hadis no : 229.

13- Buharî, Hadis No: 818.

14- Tirmîzi, Menakıb:Hadis No: 31.

15- Hicr sûresi, 15 / 9.

16- Şevkânî, El Fethur'Rabbanî: 4 / 1728.

17- A'raf sûresi, 7 / 155.

18- Ali İmran sûresi, 3 / 52.

19- Buharî, İlim, 39 ; Ebu Dâvud, İlim, 3.

20- Bakara sûresi, 2 / 173.

21- Ahzab sûresi 33 / 40.

22- Müslim, Hac, 310. Nesaî, Menâsik,220, Ebû Dâvud, Menâsik,79,

23- Ebû Talip El Mekki, Kût'ül Kulûb

24- Bediüzzaman, Mektûbat, 22. Mektup

25- Cuma sûresi, 62 / 2.

26- Bakara sûresi, 2 / 151.

27- Ali İmran sûresi, 3 / 139.